

Oponentský posudek diplomové práce

Název práce: Etické aspekty – problémy umírání a smrti
Autor práce: Iveta Tomanová
Obor studia: Etika v sociální práci
Posudek vypracoval: Mgr. Martin Klapetek, Ph.D. (Katedra filosofie a religionistiky TF JU)
Datum: 5. 5. 2017

Ve své magisterské diplomové práci studentka více méně a podle mého názoru až v samotném závěru prokázala schopnost samostatně pod metodickým vedením vedoucího práce zpracovat zvolené téma. Studentka se snažila vytvořit text s ohledem na zvolené téma a metodologii s využitím určitého množství informačních zdrojů (s. 77-84). Rád bych se na tomto místě zeptal na její nyní již prohloubený osobní názor ohledně kvantity a kvality české odborné literatury/časopiseckých studií k tématu její bakalářské práce, a to ve srovnání se zahraničím.¹ Také mne zajímá, do jaké míry při heuristické fázi psaní sledovala již úspěšně obhájené kvalifikační práce na podobná témata. Jak lze tyto texty charakterizovat s ohledem na výběr tématu, použitou metodologii a obsah?

S ohledem na to, že rozsah magisterské práce by se měl pohybovat mezi sedmdesáti a devadesáti normostranami vlastního textu, předpokládám, že předložená práce tuto povinnost splňuje. Podle mého názoru je práce tvořena zbytečně dlouhými pasážemi, které nepřesahují popisný charakter. Čtenář neustále čeká na autorčin přínos, který by se projevil například v kritické reflexi současné odborné diskuze. Pak by zařadil práci spíše do teoretické oblasti², i když autorka na začátku mírně vágním způsobem slibuje praktickou aplikaci (s. 5). Místo toho dostává neustále se opakující frázovitá úvodní zvolání³ a povrchní dlouhé oddíly textu, kde by stačil jen stručný výtah podstatných informací, které jsou klíčové pro téma magisterské práce nebo dokonce jen odkaz v poznámkách pod čarou.⁴ Bohužel až v závěrečném oddílu ale autorka prokázala svoje schopnosti (cca od s. 72). Pro čtenáře by byly daleko zajímavější další příklady autorkou analyzovaných etických dilemat, které však bohužel v práci nenalezne. Dost nepříjemným nešvarem byly autorčiny opakované odkazy na jiné kapitoly přímo v textu diplomové práce. Pokud to autorka považovala za nutné, bylo vhodné tyto spojky vložit do poznámek pod čarou.⁵

Z hlediska formální úrovně práce je potřeba zmínit grafickou rovinu díla. Studentka se během zpracování snažila zamezit překlepům a chybám. Z počátku bylo poměrně nepříjemné si

¹ Autorka zařadila mezi zdroje své magisterské práce i časopisecké studie, což osobně oceňuji, neboť ve srovnání s ostatními oponovanými pracemi je to výjimka.

² Zajímavé části odkazující na myšlenky významných filosofů by tomu naznačovaly. V těchto oddílech předpokládám pozitivní vliv kolegy doc. Jakuba Sirovátky, o kterém se autorka zmiňuje v poděkování.

³ „Obecně vzato, všichni jsme si vědomi faktu vlastní časovosti, avšak moment smrti nám není znám.“ (s. 8). „Lidé si nevyhnutelnost smrti a konečnost života uvědomovali a uvědomují dodnes“ (s. 19), „Každý z nás je jedinečná neopakovatelná bytost, stejně tak jako je jedinečná sama smrt“ (s. 37).

⁴ Chápání smrti a její proměny v dějinách (s. 10-12), Smrt-vyrovnání se s faktem vlastní konečnosti (s. 17-19), Eutanázie (s. 23-24), Historie a formy hospicové péče (s. 33-37).

⁵ Jeden za mnohé „S obsahem kategorického imperativu autorka byli čtenáři této práce seznámeni v kapitole 3. 3. 1, jež pojednávala o profesní etice“ (s. 67).

zvykat na to, že v celé práci nejsou odstavce vůbec odraženy od okraje stránky. Bohužel to vedlo k tomu, že text působil jednolitě. Navíc se objevily části práce, které si podle mého názoru zasloužily rozdělení na odstavce (např. s. 42, 46, 49-50, 68, 71, 72-74).⁶ Nešvarem bylo to, že kurzívou byly napsány často i čísla odkazující na poznámky pod čarou. Výraz Tamtéž se občas objevuje na prvním řádku v poznámkách pod čarou, což nelze považovat za vhodné (např. s. 18, 19, 69, 70). Oceňuji, že v textu nejsou jednoslabičné spojky a předložky na konci řádku, hlavní kapitoly začínají na nové stránce. Studentka se snažila strukturu práce zvládnout a smysluplně rozložit jednotlivé základní části textu. Pokud sledujeme jazykovou stránku práce, pak stylistická vyspělost a gramatická úroveň podle mého názoru splňuje požadavky kladené na tento druh textu.

Cíl práce a s ním spojené výzkumné otázky se objevují již v *Úvodu* (s. 4). K cíli práce se autorka později opakovaně vrací, čímž pro čtenáře (nebo sebe samu) potvrzuje jeho dílčí plnění (např. poslední věta na s. 43). S metodami práce to bylo komplikovanější, v úvodních pasážích se o nich autorka nezmiňuje⁷. Bohužel se mi potvrdilo, že pokud již hned v úvodu se neobjeví popis metod, klíčových odborných publikací a zdrojů informací, vypovídá to mnohé o nedotažené struktuře práce. Metody se objevují až na s. 60, kde autorka konstatuje informaci o jednom rozhovoru s jednou pracovnící⁸ během jednodenní stáže (!)⁹. Osobně se musím přiznat, že mne to velice překvapilo. Myslím si, že kdyby autorka udělala rozhovorů daleko více a analyzovala více příkladů etických dilemat, byla by práce výbornou. Jak jsem již konstatoval, dlouhé popisné pasáže nejsou pro mne jakožto oponenta dostatečnou náhradou.

Co se týče obsahové stránky, tak z mého úhlu pohledu mohu nabídnout několik témat k diskuzi:

1. Na s. 11 píšete „*Za významné se v daném období považovalo také zakrývání tváře zemřelého, což mělo pravděpodobně za následek, že se zájem společnosti o tuto problematiku začal postupně vytrácet.*“. O co se jedná, můžete to v krátkosti vysvětlit?

2. Na s. 11-12 píšete „*V těchto dobách můžeme nalézt historické kořeny smutečních obřadů, jež byly nezbytnou součástí konce života*“. Co ale privilegované vrstvy ve středověku a v baroku? V 19. století se projevuje důraz na krásnou smrt, ale to už tu několikrát bylo v různých obměnách. Je to podle mého názoru ve změně společnosti, kdy končí exkluzivita sebereprezentace, mění se společnost například urbanizací, posiluje se ta část společnosti, kterou označujeme jako střední vrstva.¹⁰

⁶ Text působí jako nepřerušovaný sled výpisků z četby nebo tok více méně uspořádaných myšlenek.

⁷ Místo toho se setkáme s větami typu „*Provedme krátké zamyšlení nad otázkou, proč v dnešní době smrt vytěsňujeme, když jsme si vědomi její přítomnosti*“ (s. 21), „*Provedme proto nad tímto drobné zamyšlení, avšak nemůžeme očekávat, že se nám dostane přímé a konkrétní odpovědi*“ (s. 54).

⁸ „*Diplomová práce byla obohacena o poznatky získané na základě osobních setkání autorky s pracovníky neziskové organizace Cesta domů z. ú., která poskytuje mobilní specializovanou paliativní péči umírajícím a podporu jejich blízkým. Práce byla rovněž obohacena o zkušenosti autorky z dlouholeté praxe v sociálních službách.*“ (s. 6) Píše se tu s pracovníky a rozhovor byl jeden s jednou pracovnící? Projevila se v práci autorčina sebereflexe a bylo poznat, kdy se pracuje s literaturou a kdy je to na základě její osobní zkušenosti? Je ta zkušenost obecná a přenositelná?

⁹ Na s. 34 čteme „*V současné době v České republice funguje 19 lůžkových hospiců*“. Takže těch rozhovorů mohlo být nejméně 19?

¹⁰ Jinými slovy: více rozhovorů a analýzy etických dilemat (jako na s. 72-74) a méně sáhodlouhých výpisků z dějin smrti.

3. Na s. 12 píšete: „Zahrnuje v sobě rovněž dimenzi biografickou, sociální a náboženskou“. To je Váš výčet? Souhlasíte s ním, chybí Vám tam něco? Jsou to ty drobné body, kdy je možné překročit pouhý horizont výpisků z četby. Podobně na s. 19 „*Tento odsun smrti z veřejného dění je pravděpodobně důsledkem medikalizace smrti a její odsunutí do zdravotnických zařízení.*“ Je to Váš názor, nebo jste ho někde četla? Je to z Vaší zkušenosti, souhlasíte s ním? Jako čtenář se to hned na první pohled nedovím.

4. Na s. 21 píšete „*Konfrontace se smrtí v médiích však není zkušenost v pravém slova smyslu, tudíž nás nepodněcuje ke zvláštnímu zamyšlení.*“ Dá se říci, že je to podobné s násilím a sexem?

5. Na s. 22 píšete „*Dnešní možnosti medicíny s sebou přináší etické a morální problémy, mezi které lze zařadit níže uvedenou dystanázii a eutanázii.*“ Vybrala jste je sama, jsou i další, proč jsou tyto dva nejvýznamnější?

6. Na s. 23 píšete „*Člověk má však vyjma tělesných potřeb i jiné potřeby, které mohou být v důsledku onoho zájmu lékařů potlačeny, což má bezpochyby vliv na kvalitu života.*“ Jako například a spadají pak do kompetence lékaře?

7. Na s. 37 je konstatování „*Financování hospicové péče v České republice je vícezdrojové a nesystémové.*“ Jak k tomu došlo a jaké je řešení pro zlepšení situace?

8. Na s. 41 píšete: „*Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že tato činnost není vyhraněna pouze duchovním, nýbrž všem věřícím, kteří nemocného doprovázejí.*“ Dobře a jak je to v praxi? Na tyto otázky Vám mohly odpovědět další respondentky.

9. Na s. 45 píšete „*Ve společnosti panuje určité přesvědčení, že lidé, kteří onemocněli například Alzheimerovou chorobou, jsou v nedůstojném postavení, avšak ztráta nezávislosti může sice být pomyslnou ztrátou hodnoty člověka, avšak nutně ještě neznamená ztrátu důstojnosti.*“ Na základě čeho tak usuzujete, jedná se přece o kvalifikační práci. Co to je „*Ve společnosti panuje určité přesvědčení*“?

10. Na s. 64 píšete „*Pracovníci hospicové péče nejsou v přímé konfrontaci s etickým dilematem, avšak jsou jeho součástí a vystupují v tomto.*“ Není to silně zobecňující konstatování na základě jednoho rozhovoru?

Diplomovou magisterskou práci na téma: „*Etické aspekty – problémy umírání a smrti*“ **doporučuji** k obhajobě. Jakožto oponent navrhuji komisi k zvážení ohodnotit zmiňovanou magisterskou práci po kvalitní obhajobě známkou **velmi dobře**.

Martin Klapetek